
Zapisi iz podzemlja

Fjodor Mihajlovič Dostojevski

1. Bilješke o djelu

“Zapisi iz podzemlja” samo je jedna novela iz zbirke pod nazivom “Zapisi iz mrtvog doma” - zbirke poznatog ruskog realista Fjodora Mihajloviča Dostojevskog. Novela “Zapisi iz podzemlja” u sebi sadrži mnoge ideje o čovjeku, njegovom životu te o individui i njezinom ponašanju i uklapanju u društvo. Individua tj. glavni lik ove novele bolje nam predočava samog sebe a ujedno preko sebe izriče pravu istinu o čovjeku. Prema njegovim riječima čovjek je negriješeno biće, pakosno biće, nezahvalno biće, stvaralačka životinja, lakosmisleno biće, nedolično biće te biće koje u svemu ima cilj i teži ka ostvarenju tog cilja. Osim svih ovih osobina jedna se osobina posebno ističe a to je samostalnost, čiju veliku učestalost možemo vidjeti i u samom glavnom liku. Naime, glavni lik ne slaže se dobro s društvom i prezire ljude u njemu, no ipak želi ući u društvo i osjetiti tu posebnu atmosferu. Usprkos toj velikoj želji biva odbačen i postaje željan osвете za neuspjehom. Sve mu u životu propada a nesreća mu je uvijek za petama. Prema svemu ovome možemo zaključiti i da zapravo podzemlje za glavnog lika možda i predstavlja ovaj bijedan i nesretan život, a ponajviše izolaciju od društva, od cijelog svijeta.

Ova se novela sastoji od dva dijela, gdje bi prvi dio mogli nazvati filozofskom raspravom o čovjeku, a drugi dio dokaz za sve ono što je rečeno u prvom dijelu. Kako se prava radnja javlja tek u drugom dijelu ove novele, mogli bismo reći da radnja teče kronološki, a jedna od zanimljivosti vezana upravo za radnju je ta da je radnja izmišljena kao i sami zapisi.

U ovoj se noveli spominje nekoliko likova: glavni lik, njegov sluga Apolon, Liza, Ferfičkin, Simonov i Zverkov.

Ipak, posebnu pažnju mogli bismo dati upravo glavnom liku jer on sa svim svojim osobinama predstavlja ljude tadašnjeg vremena. O njegovoj karakterizaciji možemo ponajviše saznati u prvom dijelu ove novele, gdje odmah na samom početku možemo uočiti pakosnost, koja se uočavala i u njegovom poslu. No, pored toga što je pakostan, on je dosta i radoznao a možemo reći i da voli sanjariti, fantazirati a ponajviše filozofirati. U njegovoj filozofiji možemo kao glavnu ličnost uočiti čovjeka i njegove probleme u društvu. Sve te probleme možemo pronaći i u glavnom liku, jer je totalno izoliran od društva i velika je individua.

Ipak, za razliku od drugih ljudi koji su nezadovoljni onime što imaju, on je zadovoljan svojim načinom života. Na samom kraju novele možemo uočiti da nikoga ne voli, nikoga ne poštuje, no ono što je najgore, ne voli ni samog sebe. Sve je to uzrok njegovog bijednog života, kojeg je on silno želio popraviti. No, nedovoljna upornost dovela je do toga da je uvijek bio odbačen. Glavnu je riječ u njegovom životu vodila povučenost od društva, a sudeći po svemu ovome, možemo zaključiti da on u biti i nije shvatio svijet, život, već je sve to promatrao sa svog stajališta, sa svoje strane, dok drugu stranu svijeta nikad nije uspio vidjeti ni shvatiti. Tokom cijele novele činio se nervoznim, nesigurnim, izbeumljenim, neodlučnim a pomalo i strašljivim. Neke od ovih osobina mogu se uočiti i u današnjem svijetu, u današnjem čovjeku, no ima nešto što odskače od svega, a to je nezadovoljstvo čovjeka s onim što ima, jer čovjeku uvijek treba nešto više.

Osim glavnog lika, u radnji novele sudjeluju i ostali likovi s kojima se naš glavni lik i nije baš previše slagao. Jedan od tih likova je i lik Ferfičkina. Prema riječima glavnog lika, bio je to čovjek kojeg je glavni lik ponajviše mrzio, i za kojeg je tvrdio da je glup i velika kukavica. Veoma podao i drzak razmetljivac koji je hinio najosjetljiviju ambicioznost, budio je sve negativne osobine u očima glavnog junaka. Bio je jedan od onih ljudi koji nije podnosio glavnog lika, koji ga nije prihvaćao i niti to nije ni pokušavao. Kao i svima, najvažniji mu je bio novac te iz pojedinih njegovih situacija vidimo kako je bio uistinu velik podlac, gotovo zao čovjek koji je sa zadovoljstvom zadirkivao druge i ismijavao ih.

Gotovo sve to možemo reći i za preostala dva neprijatelja glavnog lika - Trudoljubova i Zverkova. Pakosni, zli likovi, kojima je jedini cilj u životu bio novac, često su omaložavali glavnog lika, koji je sve to trpio i čak im se u jednom trenutku htio i ispričati. Svi oni isticali su se jednom velikom negativnom osobinom, iskorištavanjem, kojom bi samo gledali da sebi ugone, da sebi učine život boljim, ne misleći na posljedice.

No, u cijelom društvu bila je i osoba koja je u glavnom liku pobudila posebne osjećaje. To je bila djevojka Liza, izgledom veoma lijepa i dobra u duši i srcu. U početku je upoznajemo kao povučenu, šutljivu i zbunjenu djevojku. Ipak, bila je osoba s kojom se moglo smireno i bez diskusija popričati i izmjeniti mišljenja o životu, budućnosti i ljubavi. Za razliku od drugih likova, pakost, zlo i egoizam se u toj djevojci nije mogao uočiti već je imala sve dobre osobine. Bila je veoma draga glavnom liku koji ju je volio, no ta je ljubav brzo nestala zbog nespremnosti lika na takav način života.

Već nam je poznato da su stil i jezik Dostojevskog veoma jednostavni, gdje se autor često koristi jednostavnim i jasnim rečenicama koje nisu toliko bogate stilskim sredstvima. Kao primjer jednostavne i kratke rečenice možemo navesti jedan od brojnih dijaloga iz novele:

”Ti si odavde?

Nisam.

Odakle si?

Iz Rige.

Njemica?

Ruskinja.

Jesi li već dugo ovdje?

Gdje?

U kući.“

Često se u rečenicama pa i među rečenicama javlja kontrast, koji je u funkciji humorističnosti i originalnosti rečenica, kao npr. ”Tada sam pobijedio, ali se Zverkov, koji je doduše bio glup ali veseo i drzak, na sve samo nasmijao i to tako da zapravo i nisam sasvim pobijedio

---

– smijeh je ostao na njegovoj strani.” ili pak “Ta čovjek je glup, fenomenalno glup. Naime, uopće i nije glup, ali je tako nezahvalan da nema nezahvalnijeg stvorenja od njega”. Specifičnost ove novele je i početak, gdje se također uočavaju jednostavne i humoristične rečenice: ”Bolestan sam čovjek... Pakostan sam čovjek. Neprivlačan sam čovjek. Mislim da me boli jetra. Uostalom, nemam pojma o svojoj bolesti i ne znam pouzdano što me boli.”, a i cijela je novela napisana tako da autor direktno razgovara s čitateljem i daje mu poneke savjete, a sve se to izražava rečenicama poput ovih: ”... Stanite! Dopustite da predahnem...”,

”Pa zašto ste onda sve ovo pisali? - pitate me. Znae šta, strpao bih ja vas na četrdeset godina u podzemlje, bez ikakva posla, pa bih nakon četrdeset godina došao k vama da se raspitam do čega ste došli”.

Osim ovih rečenica, Dostojevski se obraćao čitatelju putem zagrada “(Slaba dosjetka, ali neću je prekriziti. Napisao sam je, misleći da će ispasti veoma duhovito; a sada, kad sam i sam uvidio da sam se želio samo napraviti odurno važan - namjerno je neću prekriziti!). Sam jednostavan stil govori nam kako rečenice nisu toliko bogate stilskim sredstvima, no u noveli možemo pronaći i poneku metaforu: ”Bilo je tiho, pahuljao je snijeg padajući gotovo okomito i prostirajući jastuk po pločniku i pustoj ulici.”

Realističnost stila također ne možemo izostaviti, a ta je realističnost i specifična za razdoblje u kojem je nastalo ovo djelo. Realističnost je izražena već putem same socijalne teme koja sa sobom nosi razne probleme. Ti se problemi očituju na posebnim realističkim likovima – likovima iz svakodnevnog života koji se kreću na svakodnevnim, običnim mjestima (gostionica, malena sobica). U noveli možemo uočiti i opis interijera: ”U uskoj, tijesnoj i niskoj sobi, pretrpanoj golemim ormarom za odijela i krcatoj kartonskim kutijama, krpama i kojekakvim odijevnim starudijama - bilo je posve tamno.”, čija je funkcija opisivanje i predočavanje socijalnog statusa likova, dok u jednom dijelu novele možemo uočiti i pozitivizam: ”Pa i uopće, dužni smo sebi ponavljati, neumorno, da nas u tom i tom trenutku priroda nipošto u tim i tim okolnostima neće ništa pitati; da je treba prihvatiti takvom kakva jest, a ne onako kao što fantaziramo, pa ako stvarno težimo za tablicom i kalendarom, no, i... no, pa makar i za retortom, što se može, treba prihvatiti i retortu!”

Jezik u ovoj noveli je razumljiv no ima i pokojih francuskih izraza: "a l'homme de la nature et de la verite".

Kao i svako dijelo, i ova novela ima nekoliko ideja:

1. Čovjek nije nikada sretan onime što ima
2. Svaki je čovjek kukavica
3. Čovjek nije savršeno biće
4. Društvo čini čovjeka čovjekom